

Kränkande särbehandling av en värnpliktig

I ett beslut den 9 maj 2000 anförde JO Pennlöv följande.

Anmälan

AA har framfört klagomål mot Försvarsmaktens sätt att behandla en värnpliktig. I sin anmälan har han gjort gällande att den värnpliktige utsatts för kränkande särbehandling genom att, vid en omröstning i samband med uttryckningen, utses till plutonens sämste soldat, ”plutonens lök”.

Utredning

Efter remiss till Försvarsmakten har generalen BB anfört följande.

AA framför i sin anmälan synpunkter på att man vid en omröstning inför uttryckning från värnpliktstjänstgöring utsett plutonens sämste soldat. Enligt AA har ansvariga militära chefer härigenom inte fullgjort sina åtaganden enligt Hpers 1997 samt brutit mot Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1993:17).

Med anledning av JO:s remiss har Försvarsmakten begärt ett yttrande från förbandschefen, se bilaga (utesluts här; min anmärkning).

En värnpliktig har efter omröstning bland de värnpliktiga utsetts till ”plutonens lök”. Av förbandschefens yttrande framgår bl.a. att avsikten med utnämningen inte var att utse den sämste soldaten. Den värnpliktige som blev utnämnd skötte sin tjänst som fordonsförare på ett i huvudsak bra sätt.

Förbandschefen anser emellertid att utnämningförfarandet är olämpligt och har vidtagit åtgärder för att förhindra ett upprepande. Förbandschefen anför också att AA:s anmälan till JO har föranletts av att bataljonschefen inte ändrat på tjänstgöringsbetyget för AA:s son. Försvarsmakten anser att ett sådant påpekande saknar relevans för att behandla den anmälan varom nu är fråga.

Av förbandschefens yttrande framgår inte de närmare skälen för utnämningen. Denna kan emellertid omöjlig anses som annat än nedsättande även om avsikten varit att skämta. Vid förbandets kontakt med den värnpliktige som utnämnts har denne ”uppfattat det hela som ett skämt, men med kanske ett inslag av visst allvar, där han till viss del kunde förstå den eventuella kritik mot honom själv som kunde ligga i utnämningen. Han hade dock inte känt sig kränkt”.

Försvarsmakten finner att en sådan utnämning, som får anses sanktionerad av plutonsbefälen, är helt oacceptabel och inte får förekomma. Även om de värnpliktiga själva initierar och genomför en frivillig omröstning förväntas det av yrkesofficerare att de omedelbart ingriper och stoppar ett sådant förfarande, när de får kännedom om det. Skälet är att en värnpliktig mycket väl kan uppfatta det skedda som en kränk-

ning som han inte skall behöva utstå i samband med en plikttjänstgöring. I detta fall har emellertid förbandets befäl varit väl medvetna om förfarandet. Försvarmakten noterar dock att förbandschefen nu vidtagit erforderliga åtgärder för att säkerställa att förfarandet inte upprepas i framtiden.

I 1 § Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1993:17) "Kränkande särbehandling i arbetslivet" definieras kränkande särbehandling som "återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot enskilda arbetstagare". Ifrågasvarande utnämning skedde vid ett tillfälle varför den inte kan anses bryta mot föreskrifterna. I kapitel 11.6 Handbok för personaltjänst 1997 (HPers 1997) anges i Försvarmaktens policy mot kränkande särbehandling/diskriminering bl.a. att "alla tendenser till kränkande särbehandling skall förebyggas, uppmärksammas och åtgärdas". Utnämningen får därför anses strida mot Försvarmaktens policy.

Försvarmakten kommer att informera samtliga förband och skolor om detta ärende för att säkerställa att sådana utnämningar inte förekommer framdeles.

AA har kommenterat remissvaret.

Bedömning

I ärendet är klarlagt att en värnpliktig vid Markstridsskolan Kvarn, i samband med en omröstning inför uttryckningen, utsetts till årets sämste soldat, benämnd "plutons lök", och att "utnämningen" varit sanktionerad av plutonsbefälen.

Jag instämmer i vad Försvarmakten uttalat i remissvaret, med det tillägget att jag finner det häpnadsväckande att förbandets befäl inte vidtog några åtgärder för att stoppa förfarandet. Det borde framstå som uppenbart för en yrkesofficerare att en värnpliktig inte kan uppfatta en utnämning av aktuellt slag som annat än nedläggande och innebärande stark kritik mot dennes prestationer under värnplikts-tiden. Denna form av utnämningar är helt oacceptabla och får inte förekomma.